

PRESENTACIÓ DE L'INVENTARI I DE LA DIGITALITZACIÓ DEL FONS MUSICAL DE L'ARXIU CAPITULAR DE TARRAGONA.

Sala d'Actes del Centre Tarraconense, El Seminari, 31 de març de 2016

1.- SALUTACIÓ I AGRAÏMENT. Una salutació molt cordial a totes les autoritats aquí presents, tal com s'ha fet anteriorment, i a tots i totes que esteu presents en aquest acte que compartim.

He de fer un agraïment especial a Mn. Manuel Maria Fuentes, Canonge Arxiver i Vicari Episcopal, que m'ha demanat de fer aquesta presentació. D'entrada vaig pensar que no em corresponia ja que, si bé m'hi trobo a gust per estar dins el camp de la música, l'inventari i menys la digitalització no és el meu fort, tot i que en un cert moment em va preocupar aquesta qüestió d'inventariar, ja que vaig ser el primer que va fer un senzill llistat de les obres musicals de l'Arxiu Musical del Seminari Conciliar Pontifici. Tanmateix, sense mèrit, gràcies Mn. Manel.

2., L'OBRA I ELS AUTORS. Tenim entre mans una obra molt important. Conté la descripció de 1422 obres. A l'índex d'autors se'n citen 220.

El Dr. Josep Maria Gregori diu: *El Fons Musical de l'Arxiu Capítular de la Catedral de Tarragona conserva quatre col·leccions de repertori musical, manuscrit i imprès, de significatiu relleu i importància per a l'estudi de la història de la música catalana: 1.114 "obres d'autor", 299 "obres anònimes", 74 "llibres corals", 5 "llibres de faristol" i 118 "impresos".*

La col·lecció "Obres d'autor" reuneix obres manuscrites generades per destacats mestres de capella i organistes de l'àmbit hispànic entre els segles XVII i XX. Una part ben significativa d'aquest repertori d'autor pertany a l'obra compositiva dels propis mestres de capella i organistes que se succeïren en l'exercici dels magisteris de la Seu tarragonina en el decurs dels segles XVII, XVIII, XIX i primer terç del XX.

Des de la seva institució la catedral de Tarragona va ser un centre de referència primordial dins del mapa musical dels països de l'antiga Confederació catalanoaragonesa. Tarragona no solament mantenia estretes relacions musicals amb les catedrals de Barcelona, València, Sogorb, Tortosa, Lleida i La Seu d'Urgell, sinó que esdevenia la principal porta d'accés dels intercanvis musicals que durant més de quatre-cents anys es produïren entres Catalunya, València i Aragó.

A l'ensem de ser un dels principals centres de producció musical, la catedral de Tarragona esdevingué un ineludible centre de connexió entre les catedrals catalanes – amb Barcelona, Lleida i La Seu d'Urgell –, i les de València i La Seu de Saragossa (pàg. XIII).

I el Dr. Josep M Gregori aporta molts exemples de mestres de capella que van practicar aquestes diferents relacions entre les esmentades catedrals.

Els autors d'aquest inventari són el Dr. Josep M. Gregori i Cifré, *responsable*, diu ell mateix, *de l'establiment de les col·leccions del fons, de la seva ordenació definitiva i del tancament de la catalogació (2012-2015)*. Una autora és la Sra. Montserrat Canela i Grau, *responsable de la tasca d'informatització del catàleg inicial (2007-2011) i de la fase pre-definitiva de catalogació de les obres anònimes (2012)*. Montserrat Canela – com es descriu en la mateixa presentació - *,professora associada del Departament d'Història de l'Art de la Universitat Rovira i Virgili, és una jove investigadora tarragonina centrada en l'estudi de la història de la música de la catedral*. Ha publicat un estudi sobre "Els músics del reracor de la catedral de Tarragona" I "Presència musical a la catedral de Tarragona durant la segona meitat del segle XVIII a través de les seves actes capitulars" (notes de la pàg. XI). Montserrat Canela *ara mateix està preparant la seva tesi doctoral "Antoni Milà. Dos dècades de paisaje sonoro devocional" a l'entorn de la figura i l'obra d'aquest mestre de capella de la Seu tarragonina.*

Segons el Dr. Josep M Gregori, *l'autoria del catàleg es presenta en primer lloc amb el nom de Francesc Bonastre i Bertran, impulsor del projecte i responsable de la catalogació inicial (1975-1977) que recull el Catàleg de l'Institut de Documentació i Investigació Musicològiques "Josep Ricart i Matas"...de 1977. És un volum mecanoscrit de 239 pàgines (cf. Pàg. XI).*

He deixat el nom de Francesc Bonastre pel final dels tres autors perquè li dec un gran reconeixement i ens uneix una gran amistat dels temps que vam començar junts a passar pel Conservatori de Música de Tarragona, amb un altre company, érem tres, de la mà de l'estimat mestre i gran compositor Mn. Francesc Tàpies.

3.- ALGUNES CARACTERÍSTIQUES DE LA MÚSICA DE LA CATEDRAL DURANT ELS SEGLES INVENTARIATS. Hem de lamentar que les desgràcies històriques que s'han succeït al nostre país hagin mutilat de manera llastimosa el nostre Arxiu Musical, com durant la guerra del francès, en la qual es va cremar molta documentació del segle XVIII. Tanmateix, amb la documentació que tenim podem afirmar, com he fet abans, que ens trobem amb una molt important documentació que ens permet de saber bastant de la important vida musical que es feia a la nostra Catedral des del segle XVII i sobretot durant els segles XVIII i XIX fins a la guerra civil (incivil) del segle passat que és quan de fet es tanca aquest inventari, encara que hi ha un manuscrit de M. Salvador Ritort del 1943.

Per l'estudi del Dr. Francesc Bonastre sobre "La Capella musical de la Seu de Tarragona a mitjan segle XVIII", sabem que hi havia un conjunt instrumental important com també un conjunt vocal, que interpretaven partitures de qualitat i de dificultat, que suposen tenir una bona preparació musical.

Això ho coneixem per la troballa que va fer Mn. Salvador Ramon de les *Ordinacions de 1747 de la Capella de Música*, escrites per ordinació capitular del 26 de febrer de 1747. Es reglamenta la vida i els drets i deures dels components de la Capella de Música. Segurament que ja suposa una vida anterior i que és possible que influís en els afers musicals d'altres catedrals. Podien cantar a dos cors, a vuit veus, i l'orquestra es composava de violins, flautes, oboès, arpista, contrabaix, trompes, clarins, fagot i, naturalment, organista.

No pensem que era poca cosa. Bach a Leipzig no tenia un molt gran cor i una molt gran orquestra; i quan va estrenar l'oratori de la Passió segons Sant Mateu va patir força perquè no estaven en el millor moment. I els que hem estat a l'església de Sant Tomàs de Leipzig hem vist que no hi cabia una gran quantitat de músics i cantaires, com veiem quan s'interpreta avui aquesta Passió.

Per les investigacions del Dr. Josep M. Gregori, ens podem apropar una mica a un gran Mestre de Capella de la Catedral, del segle XVIII, amb una llarga estada des de 1708 fins a la seva mort el 1746, 38 anys. Citant a Rafael Mitjana, Joan Crisòstom Ripollès va ser un artista *delicat i intel·ligent*. Cfr. Joan Crisòstom Ripollès (+ 1746) *Biografia i Catalogació de la Producció Musical Conservada. Butlletí Arqueològic, 1976-1977. Tarragona*).

4.- VISIÓ DE CONJUNT ANTERIOR I DEL PRIMER MIL·LENI. Els segles que tenim presents en aquest inventari són molt importants, però hem de tenir present que no són els únics.

En la Catedral actual de seguida hi va haver una activitat musical que devia ser remarcable. Al 1177 mor Ramon de Terme, encarregat de cant de la Seu *i responsable de totes les escoles de salms i de cant de la ciutat*, com afirma el Dr. Josep M. Gregori citant el nostre eminent musicòleg, Mons. Higiní Anglès. Uns anys abans tenim notícia de la mort del canonge Lucas *magnus organista*. La qual cosa diu, citant altre cop a Mons Anglès, *que el conreu de la polifonia de l'ars antiqua era ben present al temple tarragoní durant la segona meitat del segle XII* (pàg. XVII). És molt llarga la llista de mestres de capella i organistes des del segle XV fins a l'actualitat. En l'actualitat ens podem considerar indignes successors de mestres de capella i organistes de tanta qualitat com hi ha hagut en aquesta Seu Metropolitana i Primada de les

Espanyes que no solament ha lluit els títols sinó que els ha exercit amb la dignitat que els correspon.

Durant més de 800 anys a la nostra Catedral actual hi ha hagut una intensa activitat musical. Pensem que entre els canonges i beneficiats hi va haver sempre una sèrie de preveres que van tenir una gran dedicació a les activitats musicals. Durant segles es va cantar cada dia la Missa i la Litúrgia de les Hores, el Breviari.

La mateixa decoració del temple està plena de motius musicals que l'ambienten, com al Claustre, al tapís de la Ciència de la Sala Capitular, a la façana, a les naus, al presbiteri, al retaule de l'orgue, al cadirat del cor i en tapissos i vitralls. L'ambientació també ajuda!

Però no solament a la Catedral actual sinó que estic segur que a la Catedral del primer mil·lenari la Seu de Tarragona, anomenada la Santa Jerusalem al Codi de Verona, dels segles VII i VIII, havia de tenir una gran importància en un moment de més creativitat litúrgica no centralitzada a Roma com va esdevenir després. Per això en el nostre repertori actual he volgut introduir alguna melodia visigòtica, no com una memòria nostàlgica sinó com una realitat de la nostra història. Bastants diumenges del temps ordinari cantem el Credo amb un recitat de melodia mossaràbiga, que encara avui es canta a Toledo.

5.- RESPONSABILITAT D'AMPLIAR EL FONDS MUSICAL. Estic convençut que tenim la responsabilitat d'ampliar el nostre fons musical, tant d'autors antics, com el gran Mestre de Capella Melcior Robledo, del s. XVI, que tenim obres seves gràcies al que s'ha publicat a Saragossa, molt divulgat pel cor *The Scholars*. O més recents com de Mn. Josep M Llorens, segle passat, exiliat i acollit a la diòcesi francesa de Montauban, del qual es conserva molta música a Osca i a Lleida, on va ser Mestre de Capella de la Catedral. I no cal dir que ho hem de completar amb els autors nostres tant estimats com són, Mn. Francesc Tàpies, amb els seus oratoris preciosos com el *Pontifical de Flames*, Mn. Salvador Ritort, que estava al dia amb un gran nivell, com els valsos d'estil anglès, Mn. Josep Monné, Mn. Joan Grifoll, el Sr. Salvador Pedrola i el Sr. Joan Juncà, del Sr. Josep M Rota i del Sr. Josep Enric Peris, aquests dos membres actuals de l'orquestra. D'alguns costa de tenir repertori seu però hi estem compromesos. Per exemple, l'Oratori *Pontifical de Flames* el tenim gràcies a l'amplitud de mires del Bisbe tarragoní de La Seu d'Urgell, l'Arquebisbe Joan Martí Alanis, ja que l'hereu de Mn. Tàpies és el Bisbat de La Seu d'Urgell. De Mn. Josep M Llorens gràcies a la generositat de l'Orfeó d'Osca i de la Catedral de Lleida, que ens han promès força partitures. Recollim tot el que podem d'aquests i altres autors.

6.- PROPÒSIT D'UNIFICAR ELS ARXIU QUE HI HA A NIVELL DIOCESÀ. He d'agrair una vegada més la tasca que està fent Mn. Manel Fuentes amb el propòsit d'unir, sense perdre les diferents propietats, els diferents Arxius musicals: L'Arxiu de la Catedral, l'Arxiu Històric, l'Arxiu del Seminari, el del Secretariat diocesà de Música Sacra i el del Cor i Orquestra dels Amics de la Catedral de Tarragona.

7.- RESPONSABILITAT DE MANTENIR VIU EL REPERTORI. Penso que actualment som conscients d'aquesta responsabilitat. Per això en el nostre repertori actual de la Catedral hi tenim peces de Melcior Robledo, de Joan Crisòstom Ripollès (un Veni Creator a 8 veus, orquestra i orgue, impressionant, que es devia estrenar en un dels últims Concilis Provincials del segle XVIII), de Bonaventura Bruguera, del primer terç del segle XIX (una joia d'obra simfònica) i no cal dir de Mn. Tàpies, de Mn. Ritort, de Mn. Monné, de Mn. Grifoll, del Sr. Salvador Pedrola, del Sr. Joan Juncà, del Sr. Josep-Enric Peris i del Sr. Josep M Rota. Modestament també m'he de posar en aquesta llista.

Penso que en honor a la veritat i perquè no és gaire conegut, he de dir que la meua generació tenim un privilegi històric que és una responsabilitat i que no podem malmetre: encara vam cantar cant pla i els cants populars de Mn. Romeu, Millet i altres, a les parròquies, hem fet durant anys la litúrgia totalment en gregorià i hem viscut els darrers canvis litúrgics. També

hem de demanar disculpes d'algunes coses, com per exemple haver cantat el *Kumbaià* o un excés d'*espirituals negres*. Però també puc dir que hem fet un esforç per a ser justos amb els prohoms i mestres que ens han precedit moltes vegades disculpant o fent cas omís de moltes misèries humanes que ens podien haver empès a fer un trencament que no hem fet, ben al contrari, hem volgut fer de pont i trametre una riquesa immensa que no podem malmetre i tenim la responsabilitat de trametre a les generacions futures. És per això, per exemple, que a la Catedral torna a sonar del *Pange Lingua* de Carlo Bortolan (que no el vull canviar) o els tradicionals Goigs de Santa Tecla. I mantenim viva la música dels grans mestres de capella i organistes, en primer lloc la de Mn. Francesc Tàpies. Voldria recordar l'elogi que va fer de Mn. Tàpies el compositor riudomenc Joan Guinjoan en la presentació d'una gravació de l'oratori *Pontifical de Flames*.

8.- HEM DE MANTENIR VIU EL GREGORIÀ. En el sentit exposat, hem de mantenir viu el gregorià, degudament equilibrat amb els altres estils en el cant de la Litúrgia, per a cantar la Litúrgia i no per a cantar durant la Litúrgia.

A la nostra Catedral, si volem que realment sigui Metropolitana i Primada, no podem deixar de mantenir viu el cant gregorià. Tenim obligació de fer coses que a la majoria de parròquies no es poden fer. Però nosaltres ho hem de fer. El gregorià és com un gran patrimoni de la humanitat. Les melodies de la salmòdia gregoriana estan en primer terme per a cantar la Litúrgia, poques vegades igualades si no és de la mà dels grans mestres montserratins com el P Ireneu Segarra, el P. Gregori Estrada i el Germà Odilò Planàs.

L'excés de puritanisme ha fet perdre en molts casos el poder cantar melodies gregorianes en les nostres llengües llatines. Vaig tenir una alegria quan vaig tenir a mans el llibre del gran gregorianista, el P. Altisent, avalant aquests plantejaments. Si es pot fer a l'Abadia benedictina de Pannonhalma (Hongria), (com vaig constatar parlant amb el mestre de capella, i em va donar impresos), amb una llengua com l'hongarès, que no és ni indogermànica sinó emparentada amb el lapó i amb llengües de Sibèria, més es pot fer amb les llengües llatines com el nostre gran poeta Mn. Miquel Melendres va escriure *l'Esglésiada (L'esposa de l'Anyell)*, que amb tanta il·lusió va lliurar al Papa Sant Joan XXIII, en català i amb mètrica llatina.

9.- CRIDA A PARTICIPAR EN QUÈ AQUEST PATRIMONI SIGUI VIU. Els responsables actuals de la música de la Catedral no solament no volem tancar-nos sobre el nostre patrimoni sinó que desitgem que totes les formacions musicals que ho vulguin i puguin ens ajudin a mantenir viu el patrimoni musical de la nostra Catedral. Nosaltres sols tenim molt limitades les possibilitats. Ajudeu-nos tots els que pugueu. Us ho agraïm. He volgut fer unes pinzellades sobre el conjunt de la música que s'ha fet a les Catedrals de Tarragona, amb la intenció de remarcar la importància del repertori que presentem, que és el més complet que tenim.

10.- PER ACABAR... ho vull fer amb les paraules finals de la presentació el Dr. Josep Maria Gregori: *Desitgem que aquest catàleg esdevingui una eina útil que ajudi a estimular els joves investigadors en aquest sentit.* I hem de dir, encara més amb la digitalització. I deixeu-me que hi afegeixi: que estimuli també els intèrprets tant vocals com instrumentals.

Moltes gràcies

Mn. Miquel Barbarà Anglès

Mestre de Capella de la Catedral de Tarragona